

Wstęp

Tzeci numer kwartalnika *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka* w 2023 r. jest poświęcony problematyce sprawstwa wykorzystywania seksualnego dziecka w ujęciu wieloaspektowym.

Numer otwiera tekst Beaty Pastwy-Wojciechowskiej pt. *Co może zdecydować, że psychopaci stają się sprawcami przemocy seksualnej?*, którego celem jest przedstawienie obszarów analizy teoretycznej, empirycznej i klinicznej dotyczących kategorii sprawców seksualnych, jakimi są osoby z diagnozą psychopatii. Autorka podkreśla, że ocena zdrowia psychicznego sprawców przestępstw seksualnych wciąż stanowi trudność i wyzwanie nie tylko na poziomie psychologii czy psychiatrii, ale także kryminologii. Jej zdaniem kwestią, która budzi najwięcej kontrowersji, jest problematyka psychopatii w kontekście przestępczości seksualnej. W badaniach dowiedziono, że wzrasta liczba osób z diagnozą psychopatii w populacji przestępców seksualnych, zwłaszcza tych dopuszczających się najbrutalniejszych przestępstw, chociaż nie można dokonywać uproszczenia w postaci utożsamiania jej z przestępczością seksualną. Paradoks polega jednak na tym, że zarówno psychopatia, jak i parafilie seksualne stanowią obszar trudny diagnostycznie z licznymi ograniczeniami metodologicznymi ich oceny klinicznej oraz towarzyszącym im pesymizmem, co do skuteczności i efektywności oddziaływań leczniczych.

Kolejny artykuł – autorstwa Mateusz Greń-Cyganek – nosi tytuł *Nie wszystkie rany są widoczne – figura sprawcy w różnych optykach przemocy względem dziecka*. Autor omawia w nim figurę sprawcy w różnych optykach przemocy względem dziecka oraz podejmuje próbę zbadania i zrozumienia zjawiska wykorzystywania dzieci z perspektywy sprawcy, z wykorzystaniem konceptów wiedzy władzy i przemocy symbolicznej. Greń-Cyganek podkreśla, jak praktyki wykorzystywania są zanurzone w kontekstach społecznych i kulturowych, do których to przede wszystkim mężczyźni są socjalizowani i które często utrwalają przemoc wobec dzieci. W artykule wykorzystano analizę krytyczną badań nad dzieciństwem do zrozumienia, jak kulturowe konstrukcje dzieciństwa mogą być instrumentalizowane w kontekście wychowywania i – w późniejszym czasie – do wykorzystywania. Autor uważa, że zgłębianie perspektywy sprawcy pomaga w lepszym zrozumieniu mechanizmów, które prowadzą do wykorzystania dziecka, i proponuje możliwe interwencje, aby skutecznie zapobiegać takim zachowaniom i je zwalczać. Zawarte

w artykule wnioski mogą służyć do kontynuowania rozważań wśród twórców polityki, praktyków w dziedzinie ochrony dziecka i badaczy, aby lepiej sprostać wyzwaniu ochrony dzieci przed wykorzystaniem.

Beata Czarnecka-Działuk w tekście pt. *Programy sprawiedliwości naprawczej dla dzieci i młodych ludzi – krzywdzących oraz krzywdzonych* analizuje programy sprawiedliwości naprawczej dla dzieci i młodych ludzi. Autorka podkreśla, że mogą one być dobrą reakcją na zarówno przestępczość nieletnich, jak i powodowane przez nich pokrzywdzenie. Umożliwiają one bowiem uwzględnianie potrzeb oraz praw krzywdzących i krzywdzonych, a także przynoszą korzyści społeczności i wymiarowi sprawiedliwości. Czarnecka-Działuk wskazuje, jaki wpływ sprawiedliwość naprawcza może wywierać na współistniejące modele postępowania z nieletnimi, w szczególności w świetle wyników badań oraz zaleceń i standardów międzynarodowych. Przedstawia także wypracowane metody organizowania i prowadzenia programów sprawiedliwości naprawczej oraz wskazuje możliwości ich realizowania w Polsce, w szczególności analizując przepisy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Interesującą perspektywę dotyczącą wykorzystania seksualnego dziecka online prezentuje Katarzyna Pilarczyk-Parchanowicz w artykule pt. *Wykorzystanie seksualne dziecka online*. Jego celem był przegląd dotychczasowych doniesień na temat specyfiki sprawców wykorzystujących nowe technologie w celu popełnienia przestępstwa seksualnego przeciwko dzieciom – przede wszystkim w zakresie wskazania cech odróżniających ich od sprawców przemocy seksualnej przeciwko dzieciom, którzy działają offline. Autorka w pierwszej kolejności przedstawia definicje omawianego zagadnienia i pojęć do niego pokrewnych, a następnie przedstawia przegląd dotychczasowych badań nad tą grupą sprawców w celu zrozumienia, czy możemy rozpoznać pewne swoiste dla tego rodzaju przestępstwa sposoby działania i określić występowanie w tej grupie sprawców jakiś cech odróżniających ich od sprawców niedziałających w środowisku online. Na podstawie przeprowadzonego przeglądu piśmiennictwa Pilarczyk-Parchanowicz stwierdza, że sprawców działających online wyróżniają zarówno warunki zewnętrzne, jak i ich cechy intrapsychiczne.

W kolejnym tekście, pt. *Wykorzystywanie seksualne dzieci w cyberprzestrzeni z perspektywy sprawcy – kto jest po drugiej stronie ekranu?*, Katarzyna Staciwa przedstawia zagadnienie wykorzystywania seksualnego dzieci w cyberprzestrzeni z perspektywy sprawcy, poszukując odpowiedzi na pytanie postawione w tytule artykułu. Autorka przybliży zjawisko wykorzystywania seksualnego dzieci w cyberprzestrzeni i rekonstruuje sylwetkę sprawcy przemocy seksualnej

ukierunkowanej na dzieci w środowisku online. Rozważania rozpoczyna od zdefiniowania cyberprzestrzeni i informacji o dwóch głównych kierunkach rozwoju omawianego zjawiska w tym środowisku – dotyczącym materiałów przedstawiających wykorzystywanie seksualne dzieci oraz dotyczącym zachowań. Staciwa omawia też wyzwania, które towarzyszą pracom nad modelem koncepcyjnym tego zjawiska, jak również trudnościom związanym z jego opisem terminologicznym i statystycznym.

Autorem przedostatniego artykułu, zatytułowanego *Opis i zastosowanie aplikacji FenrirAI do rozpoznawania treści przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci*, jest Wojciech Oronowicz-Jaśkowiak. Jego celem było opisanie cyklu publikacji składających się na proces powstawania aplikacji FenrirAI umożliwiających rozpoznanie treści przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci (*child sexual abuse materials* – CSAM), przedstawienie ich zastosowań z perspektywy seksuologicznej i prawnej oraz wskazanie ich ograniczeń. Autor wyjaśnia, że CSAM to zdjęcia, filmy, rysunki lub rendery komputerowe, na których został utrwalony bądź wytworzony wizerunek osoby poniżej 18 r.ż. w czasie kontaktu seksualnego lub prezentujący nagość. Istotną rolę w procesie oceny tych treści odgrywają biegli z zakresu informatyki, antropologii i seksuologii. Z uwagi na rosnącą liczbę zarówno wszczętych postępowań, jak i stwierdzonych przestępstw, które dotyczą uzyskania dostępu, rozpowszechniania lub tworzenia CSAM, są prowadzone badania informatyczne nad opracowaniem narzędzi ułatwiających ocenę tych materiałów. Autor podkreśla, że Aplikacje FenrirAI są udostępniane bezpłatnie biegłym sądowym, funkcjonariuszom wymiaru sprawiedliwości i badaczom.

Numer zamyka przedruk artykułu pt. *Porównanie kwestii początku dopuszczania się wykorzystywania seksualnego dzieci od wieku nastoletniego po dorosłość: czy istnieją wyjątkowe czynniki ryzyka i co to oznacza w kontekście profilaktyki?* autorstwa Nadine McKillop, Susan Rayment-McHugh i Richarda Bojacka, który pierwotnie ukazał się w periodyku *Child Abuse & Neglect*. Autorzy omawiają w nim wyniki badania czynników związanych z rozpoczęciem dopuszczania się wykorzystania seksualnego dziecka w ciągu całego życia, którego celem było sformułowanie wniosków dotyczących dostosowania bieżących działań profilaktycznych. Autorzy podkreślają, że badania empiryczne na temat środowisk sprawców wykorzystania seksualnego dziecka wspierają teorię, zgodnie z którą w kształtowaniu motywacji do zachowań przestępczych i możliwości do popełniania przestępstw biorą udział interakcje między niekorzystnymi czynnikami dotyczącymi poszczególnych osób oraz ryzykiem występującym w ich środowisku społecznym. W świetle uzyskanych wyników autorzy omówili implikacje względem obowiązujących strategii

w zakresie profilaktyki i resocjalizacji, szczególnie potrzebę spojrzenia na działania profilaktyczne i interwencje przez pryzmat rozwoju. Ich zdaniem otrzymane wnioski dają również podstawy do badań służących dokładniejszemu nakreśleniu ryzyka, które jest wyjątkowe dla początku wykorzystania seksualnego dziecka w okresie wschodzącej dorosłości.

Zachęcamy do lektury!